

VALÈRIA GAILLARD. Barcelona

Nietzsche contra el cristianisme

Es tradueix per primer cop al català «L'Anticrist», en una de les edicions més completes i modernes d'aquest text

Un dels darrers escrits de Friedrich Nietzsche (1844-1900), L'Anticrist, acaba de ser traduït per primer cop al català per Llibres de l'Índex i es presenta com una de les edicions més completes realitzades fins ara a Europa. Considerat un resum de tota la seva filosofia, aquest text suposa el pamflet polític més incendiari contra el cristianisme, entès «no com la història de la salvació, sinó la de la perdició més funesta». L'edició, d'Antonio Morillas, aporta una nova perspectiva crítica i revisada d'aquest clàssic que ha marcat la història del pensament occidental. Al mateix temps, l'obra, farcida d'afirmacions contra els «dèbils» i «febles», rellança la polèmica sobre la tergiversació de la filosofia de l'autor nihilista en mans dels nazis.

«Hem anat més enllà de la mera traducció literal. També hem passat al català altres escrits i fragments pòstums inèdits per contextualitzar l'obra i fer-la comprensible al lector actual», explica Marc Jiménez, el traductor de L'Anticrist. Amb més de cinc-centes notes, que ocupen més pàgines que el mateix text nietzschian, l'edició en català es presenta com la més crítica i revisada de les que s'han presentat fins ara a Europa. Les anotacions aporten els coneixements necessaris per comprendre amb quins autors està dialogant el filòsof nihilista, com ara Schopenhauer, i les fonts de les quals beu a l'hora d'escriure l'assaig, com ara la biografia de Jesús d'Ernest Renan.

Ideat pel pensador com el primer dels quatre llibres que havien d'exposar la seva obra teòrica fonamental, la transvaloració de tots els valors, finalment va acabar com una peça única, escrita el setembre de 1888, tres mesos abans que es tornés boig.

«Segurament va abandonar el seu projecte perquè no va poder dominar tot el material, integrat per milers de notes recopilades durant cinc anys», diu Antonio Morillas, organitzador del Cercle Nietzsche de la Facultat de Filosofia de la UB i editor del llibre. L'Anticrist, que porta per subtítols Maledicció sobre el cristianisme i Assaig d'una crítica al cristianisme, està considerat com l'essència de la reflexió nietzschiana de denúncia de la «falsedat de la doctrina cristiana per crear una nova moral que restitueixi la relació original perduda entre l'home i la seva existència».

Després de l'anunci de la mort de Déu (a La gaia ciència), el filòleg concentra la seva energia per «lluitar contra la moral cristiana», representada per la seva màxima institució: l'Església catòlica. Així, a L'Anticrist hi ha frases com ara: «[l'Església cristiana] és per mi la més gran de totes les corrupcions imaginables, (...) de tot valor n'ha fet un no-valor, de tota veritat, una mentida, de tota honestat, una vilesa de l'ànima.» L'animad

versió envers l'Església no es fa extensiva a la figura de Jesucrist, que Nietzsche té per un «idiota» (en el sentit grec de la paraula de persona tancada en el seu món) que va predicar una doctrina de la «debilitat assumida» i va morir en coherència amb les seves idees. El seu ressentiment es concentra sobretot en els que van fundar el cristianisme basant-se en el platonisme fins a convertir-lo en dogma.

Segons el pensador alemany, el cristianisme és «el verí més mortal de la humanitat» perquè exalta la debilitat i la compassió, uns valors que el filòsof rebutja a favor dels de força i salut. Aquesta idea enllaça amb la seva teoria del superhome i la voluntat de poder. «Per Nietzsche la racionalitat ha matat Déu, una figura que aportava sentit als valors de la societat, tot determinant el bé i el mal. Sense aquest suport, es tracta de fonamentar una 'nova moral' que hauria de recollir La voluntat de poder», explica Morillas. En aquest sentit, L'Anticrist es pot interpretar com un «cant profètic que malda per retornar la fe en el futur i en la plena realització de l'home», a través de la transvaloració dels valors.

La tergiversació del pensament nietzschian en mans dels nazis

«La filosofia de Nietzsche no és assimilable al nazisme. Ell mateix hagués estat deportat per Hitler per anar en contra de les idees socialistes, basades, en part, en la moral cristiana que ell rebutjava», afirma Morillas. Ell, com altres especialistes d'arreu d'Europa, intenta netejar la imatge del filòsof «d'ideòleg del nazisme» des de fa trenta anys.

L'apropiació que va fer el III Reich de les idees de Nietzsche es deu, segons els experts, a la manipulació que la seva germana Elisabeth Förster i el seu amic Peter Gast van fer dels seus darrers manuscrits. Tots dos van compilar, quan Nietzsche ja estava malalt, 1.067 fragments sota el títol La voluntat de poder. Assaig d'una transvaloració dels valors, un document utilitzat per adoctrinar els nazis. Però sobretot es considera Alfred Bäumler com «l'artífex de la nazificació del pensament nietzschian».

La interpretació que s'ha fet de L'Anticrist també indueix molts autors a relacionar-lo amb el nacionalsocialisme. Amb la contundent tesi nietzschiana que es troba en els primers fragments de L'Anticrist -«Els dèbils i fracassats han de morir: article primer del nostre amor als homes. I se'ls ha d'ajudar a fer-ho.»-, Morillas argumenta: «En cap cas parla d'aniquilació física, sinó que parla en sentit metafòric. Contraposa el dèbil a la seva idea d'home fort, capaç de superar-se a ell mateix, el superhome.» A més, Morillas assenyala que el Nou Testament, text que el filòsof ataca, també està ple de «salvatjades», de pares que han de matar els seus fills. L'Anticrist no deixa indiferent i ajuda a pensar i replantejar la tradició jueva i cristiana», al·lega.

Pel que fa a la «falsificació» que suposa La voluntat de poder, l'estudiós subratlla que no és la primera vegada que es constitueix un llibre de manera inconnexa a base d'escriure diversos d'un autor un cop mort: «Què és, sinó, la Metafísica d'Aristòtil?»

La nova edició canònica de Colli-Montinari, en què s'agrupen els textos cronològicament, en lloc de temàticament, com en La voluntat de poder, no aporta grans diferències a l'hora d'analitzar els escrits nietzschians, segons Morillas. Per contra, l'editor destaca el paper jugat per la seva germana Elisabeth a l'hora de «preservar i reivindicar l'obra del seu germà quan va caure malalt».

Buit editorial

A part de la desena de traduccions al castellà, entre les quals destaquen la de l'especialista en Nietzsche Andrés Sánchez Pascual -feta fa més de 10 anys a Alianza i revisada el 1998- i la de Germán Cano -publicada el 2000 a Biblioteca Nueva-, L'Anticrist no havia estat traduït mai al català. En aquesta llengua encara queda molt per traduir del filòsof alemany. Edicions 62 ha publicat Més enllà del bé i del mal(2001), Així parlà Zarathustra (1994) i Sobre la genealogia de la moral (1995); Quaderns Crema, Poesies (1999); 7 i Mig Edicions, el Llibre de sentències (2000), i l'Editorial Laia, La gaia ciència (1984).

Davant d'aquest «buit editorial», Antonio Morillas i Marc Jiménez tenen previst traduir altres obres cabdals, com ara Götzen-Dämmerung (El crepuscle dels ídols), Ecce Homo i el conjunt de manuscrits pòstums de Nietzsche, que tampoc no s'han traduït al castellà i que són el «diari intel·lectual» del pensador. «Traduir Nietzsche no és gens fàcil», comenta Marc Jiménez. Descriu L'Anticrist com un text «viu i suggerent, ple de metàfores». A més, en la seva traducció, Jiménez ha intentat mantenir el «registre popular i pamfletari» de l'assaig, «contràriament al que han fet la resta de traduccions al castellà d'aquesta obra».